

ITSENÄISTYMISTÄ TUKEVA JÄLKIHUOLTO

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Sosionomikoulutus, Hämeenlinnan korkeakoulukeskus
Syksy 2021
Kaisa Vaittinen

Tekijä Kaisa Vaittinen

Vuosi 2021

Työn nimi Itsenäistymistä tukeva jälkihuolto

Ohjaaja Liisa Harakkamäki

TIIVISTELMÄ

Lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja läsnäoloa kasvaessaan nuoreksi ja aikuiseksi. Tavallisesti nämä tukipilarit löytyvät perheestä. Nuorella, joka ponnistaa aikuisuuteen lastensuojelun sijaishuollon kautta, turvallisia ja luotettavia aikuissuhteita ei ole omassa perheessä. Silloin tukipilarit on rakennettava yhteiskunnan tuella.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää jälkihuollossa olevien nuorten tuen tarpeita.

Tutkimuskysymyksenä oli, millaista tukea nuori tarvitsee itsenäistymisensä tueksi. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena teemahaastatteluin, jotka toteutettiin parihaastatteluina haastattelulomakkeen avulla. Työn tilaajana toimi Pirkanmaalla toimiva lastensuojelun sijaishuoltoyksikkö, joka tuottaa myös jälkihuollon palvelua itsenäistyville nuorille. Tutkimus tehtiin tilaajan tarpeesta kehittää yksikössä tehtävää jälkihuoltotyötä.

Tietoperustassa käsiteltiin lastensuojelulakiin pohjautuvaa jälkihuollon lainsäädäntöä ja toteutusta, käsitteitä itsenäistymisestä sekä nuoresta ja nuoruudesta. Tutkimustuloksia verrattiin kirjallisuuteen jälkihuollosta sekä viimeaikaiseen Suomessa tehtyyn tutkimus- ja kehittämistyöhön.

Tärkeimmiksi tuen muodoiksi vahvistuivat keskustelu, yhdessä tekeminen ja aikuisen tuki. Jälkihuolto nähtiin ennen kaikkea toimijuuden ja osallisuuden vahvistajana. Nuori tarvitsee itsenäistymisen tueksi luotettavan aikuisen ja konkreettista apua tunteakseen pärjäävänsä.

Avainsanat Itsenäistyminen, jälkihuolto, lastensuojelu

Sivut 26 sivua ja liitteitä 2 sivua

Author Kaisa Vaittinen

Year 2021

Subject Supporting independency by aftercare.

Supervisors Liisa Harakkamäki

ABSTRACT

A child needs the support and presence of an adult when growing up through youth to adulthood. Normally, the support is found within the family. A young person, who pursues adulthood through child protection foster care, does not have safe and reliable adult relationships in the family. Hence, the support must be provided by the society.

The aim of this thesis was to find out what kind of support is needed by young adults who are in aftercare. The research question was: what kind of support does a young adult need to become independent? A qualitative research method was used; the survey was carried out as a thematic pair interview using an interview form. The thesis was commissioned by a child protection foster care unit in Pirkanmaa. The unit also provides aftercare for young people who are becoming independent. The thesis was commissioned because the unit wanted to develop their aftercare services.

The knowledge base consists of legislation and implementation of aftercare, and concepts of youth, young adults and becoming independent. The results of the survey were compared with literature on aftercare and the latest research and development work made in Finland.

As the most important forms of support were found conversation, doing things together and adult support. Aftercare was found foremost to strengthen agency and participation. When becoming independent, young people need a reliable adult and concrete help in order to feel they can manage.

Keywords aftercare, child protection, independency

Pages 26 pages and appendices 2 pages

Sisälllys

1	Johdanto	1
2	Yhteistyökumppani ja työelämäyhteys	2
3	Jälkihuolto ja nuoruus	2
3.1	Jälkihuoltoa säätelevä lainsäädäntö	3
3.2	Jälkihuoltosuunnitelma	4
3.3	Jälkihuollon muodot ja toteutus	5
3.4	Nuori ja nuoruus	6
3.5	Itsenäistyminen.....	7
4	Aikaisemmat tutkimukset.....	8
4.1	Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti	9
4.2	Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto.....	10
4.3	Jälkihuollosta itsenäiseen elämään.....	10
4.4	Muut tutkimukset	12
5	Tutkimustehtävä ja -menetelmät.....	13
5.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys.....	14
5.2	Aineistonhankinta	14
5.3	Aineiston analyysi	16
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	16
6	Tutkimustulokset ja johtopäätökset.....	17
6.1	Tuen tarpeet.....	18
6.2	Tuen muodot.....	19
7	Pohdinta	21
	Lähteet.....	24

Kuvat, taulukot ja kaavat

Kuva 1. Kunnan jälkihuollon järjestämisvelvoite päättyy, kun viimeisimmästä lastensuojelun asiakkuudesta on kulunut viisi vuotta.

Kuva 2. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja ei-sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden eroja nuorena aikuisena.

Liitteet

Liite 1 Aineistonhallintasuunnitelma

Liite 2 Haastattelulomake

1 Johdanto

Lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja läsnäoloa kasvaessaan nuoreksi. Tuen tarve jatkuu nuoren matkatessa kohti aikuisuutta. Luonnolliset tukipilarit nuoren elämässä ovat huoltajat sekä muut lähipiiristä löytyvät luotettavat aikuiset. Nuorella, joka ponnistaa aikuisuutteen lastensuojelun sijaishuollon kautta, ei välttämättä ole edellä mainittuja turvallisia ja luotettavia aikuissuhteita elämässään perheensä kautta tai suhteet ovat ohuita. Silloin tukipilarit on rakennettava yhteiskunnan tuella.

Lapselle ja nuorelle syntyy lastensuojelulain 417/2007 § 75 mukainen oikeus jälkihuoltoon, kun huostaanotto tai sijoitus kodin ulkopuolelle on kestänyt yhtäjaksoisesti kuusi kuukautta. Jälkihuollon tarkoituksena on muiden tukitoimien ohella synnyttää nuorelle turvallinen merkityksellinen aikuissuhde itsenäistymisen tueksi.

Opinnäytetyöni aiheena on jälkihuoltoon nuorten itsenäistymisen tukeminen. Aihe on ajankohtainen, sillä lastensuojelun ja jälkihuollon palveluissa on meneillään vahva kehittämisen tahtotila sekä laki (Lastensuojelulaki 417/2007) § 75 lapsen ja nuoren oikeudesta jälkihuoltoon muuttui 1.1.2020, jolloin oikeus jälkihuoltoon nostettiin 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen.

Jälkihuollon sosiaaliohjaus on yksi sosionomin mahdollisista työkentistä. Jälkihuoltoon nuorten parissa tehtävään työhön tarvitaan laajaa osaamista, johon sosionomikoulutus antaa hyvät valmiudet. Sosionomin kompetenssit ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (SOAMK, 2021)

Opinnäytetyö on saanut alkusysäyksen omasta mielenkiinnostani jälkihuoltoa kohtaan. Jälkihuolto on lastensuojelun palveluista itseäni kiinnostavin, sillä siinä yhdistyy kaikki se, mitä haluan tulevana ammattilaisena tehdä. Jälkihuollossa saan olla nuoren puolella, tukena ja turvana itsenäistymisen matkassa sekä nähdä ja kokea nuoren kasvutarinaa sekä elämäntapahtumia.

2 Yhteistyökumppani ja työelämäyhteys

Opinnäytetyön lähtökohtana oman kiinnostukseni lisäksi tilaajan tarve kehittää yksikön jälkihuoltotyötä. Jokainen jälkihuoltoa tekevä organisaatio on lakimuutoksen myötä uuden edessä, sillä jälkihuollossa olevien nuorten määrä nousee ja nuorten tuen tarpeet muuttuvat moninaisemmiksi sitä mukaa kuin jälkihuollossa olevien nuorten ikäväli kasvaa.

Yhteistyökumppanina toimii Pirkanmaalla toimiva, yhdistyksen ylläpitämä lastensuojelun sijaishuollon yksikkö. 1960-luvulla perustetulla sijaishuoltoyksiköllä on pitkät perinteet lastensuojelun sijaishuollon toimijana. Yksikkö on lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 417/2007) 59 § mukaisesti 7-paikkainen ja sen toiminta rahoitetaan kuntien maksamilla päivähoitomaksuilla. Sijaishuollon lisäksi yksikkö tuottaa jälkihuoltoa.

Lastensuojelulain (Lastensuojelulaki 417/2007) hengen mukaisesti sijaishuoltoyksikön tavoitteena on tarjota lapsille ja nuorille pieni kodinomainen lastenkoti sekä turvallinen, kasvun ja kehityksen mahdollistava ympäristö. Yksikkö haluaa sijoituksella luoda lapselle ja nuorelle pysyviä ihmissuhteita, jotka mahdollistavat aikuistumisen heidän itsensä ja yhteiskunnan kannalta tyydyttävään aikuisuuteen ja oman elämän hallintaan.

Yksikön henkilöstö koostuu kahdeksasta vakinaisesta työntekijästä: johtajasta, vastaavasta ohjaajasta ja kuudesta ohjaajasta. Lastensuojelulain 417/2007 59 § mukaan yksikössä tulee työskennellä vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä työskentelevää työntekijää. Yksi yksikön ohjaajista on jälkihuollon työntekijä, joka osallistuu myös talon hoito- ja kasvatustyöhön. Näin ollen sijaishuoltoyksiköstä jälkihuoltoon siirtyvällä nuorella on mahdollisuus jatkaa jälkihuollossa tutun ihmisen kanssa.

3 Jälkihuolto ja nuoruus

Lastensuojelulaki antaa jälkihuoltotyölle reunaehdot. Reunaehtojesi lisäksi jälkihuoltotyötä tekevällä tulee olla ymmärrys nuoruudesta ja ihmisen psykologisesta kehityksestä sekä siitä, mitä itsenäistymisen prosessi pitää sisällään ja millaisia rakennuspalikoita itsenäistymiseen

tarvitaan. Jälkihuolto on muovautumassa uudelleen myös 2020-vuoden alusta voimaan tulleen lakimuutoksen myötä, jossa jälkihuollon ikäraja nostettiin 25 vuoteen. Jälkihuollosta on saatavilla myös tuoretta kehittämis- ja tutkimustietoa. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) ja Kansallisen lastensuojelun kehittämishankkeen myötä lastensuojelun ja jälkihuollon kehittämistä on pyritty edistämään erilaisilla mallinnuksilla, alueellisilla hankkeilla ja selvitystyöllä.

3.1 Jälkihuoltoa säätelevä lainsäädäntö

Kun lapsi tai nuori on ollut huostassa tai yksin sijoitettuna kodin ulkopuolelle yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta, lapselle ja nuorelle syntyy lastensuojelulain 417/2007 75 § mukaisesti oikeus jälkihuoltoon. Samalla se luo sijoittaneelle kunnalle velvollisuuden järjestää lapsen ja nuoren jälkihuollon. Nuorella on subjektiivinen oikeus jälkihuoltoon, eikä kunta voi rajoittaa jälkihuoltona tarjottavia palveluita määrärahaperustein.

Jälkihuoltoa voidaan järjestää nuorelle itsenäistymisen tueksi, vaikka edellä mainitut ehdot jälkihuollon järjestämiseksi eivät täytyisikään, eikä näin ollen kunnalle synny ehdotonta jälkihuoltovelvoitetta. (Räty, 2019, s. 717; Lastensuojelulaki 417/2007; Hämeen-Anttila, 2017, ss. 245—246). Kuitenkin jos kunta päätyy järjestämään jälkihuoltoa harkinnanvaraisena, jälkihuoltoa ei voida myöntää määräaikaisena, vaan nuorelle syntyy samanlainen oikeus jälkihuoltoon ja kunnalla velvollisuus sen järjestämisestä kuin laissa säädetään.

Lapselle syntyy oikeus jälkihuoltoon heti huostaanoton jälkeen ja kun lapsi on ollut yksin vähintään kuusi kuukautta avohuollon sijoituksessa. Tiukasti lakia tulkiten lapselle ei syntyisi oikeutta jälkihuoltoon kiireellisen sijoituksen aikana, mutta ennakkotapauksia tarkasteltaessa (mm. KHO, 2016:92), voidaan katsoa kunnan jälkihuoltovelvoitteen täyttyvän lapsen edun nimissä.

Sijoittava kunta voi joko järjestää jälkihuollon itse tai ostaa jälkihuollon palvelut joko osaksi tai kokonaan yksityiseltä palveluntarjoajalta tai kolmannen sektorin toimijalta. Kunnan on järjestettävä jälkihuolto välittömästi nuoren tai lapsen sijoittamisen päätyttyä ja se on

järjestettävä siinä laajuudessa kuin se on lapsen ja nuoren tarpeiden kannalta välttämätöntä. (Räty, 2019, ss. 709, 712; Lindqvist, 2016, s. 50)

Jälkihuolto on nuorelle tai lapselle vapaaehtoista; palvelusta voi halutessaan kieltäytyä, mutta palvelun piiriin on aina mahdollista päästä kunnan jälkihuoltovelvoitteen aikana. Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy, kun nuori täyttää 25 vuotta, tai viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi tai nuori on sijoittamisen päättymisen jälkeen ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana (Kuva 1). Jälkihuoltovelvoitteen lakattua, jälkihuoltoa voidaan edelleen järjestää harkinnanvaraisena. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 75; Lindqvist, 2016, ss. 48–53).

Kuva 1. Kunnan jälkihuollon järjestämisvelvoite päättyy, kun viimeisimmästä lastensuojelun asiakkuudesta on kulunut viisi vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007)

Sijoituksen päättymishetkellä lapsen iällä ei ole merkitystä.

3.2 Jälkihuoltosuunnitelma

Nuorelle on aina tehtävä jälkihuoltosuunnitelma (=asiakassuunnitelma) yhdessä nuoren ja hänen läheisverkostonsa kanssa. Suunnitelma tulee tehdä riittävän ajoissa ennen sijaishuollon päättymistä, jotta se voidaan lain vaatimalla tavalla toimeenpanna välittömästi

jälkihuollon alkaessa. Jälkihuoltosuunnitelmasta on säädetty lastensuojelulain pykälissä 30 ja 76. Suunnitelma tulee päivittää vähintään kerran vuodessa.

Suunnitelmaan tulee kirjata nuoren läheiset ja tukiverkosto ja niiden tukimahdollisuudet nuorelle sekä nuoren terveydentila, tuen tarpeet ja voimavarat. Tuen tarpeisiin pohditaan tukevia palveluita ja muita tukitoimia. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan tarpeelliset taustatiedot mm. sijoituksesta ja kasvuolosuhteista, mm toimeentuloon, kouluun, työhön ja vapaa-aikaan liittyvät asiat. Jälkihuoltosuunnitelmaa tehtäessä nuorelle asetetaan tavoitteita, joissa otetaan huomioon nuoren itsensä lisäksi eri tahojen näkemykset kuten perheen, sijaishuoltopaikan ja sosiaalityöntekijän. Jälkihuoltosuunnitelma tulee tehdä myös siinä tapauksessa, kun nuori kieltäytyy jälkihuollosta. (Lastensuojelulaki 417/2007 pykälissä 30 ja 76; Pulkio, 2016, ss. 77–78; Lindqvist, 2016, s. 51)

3.3 Jälkihuollon muodot ja toteutus

Sijaishuolto ja jälkihuolto tulisi limittyä toisiinsa niin, että palvelusta toiseen hyppäävän lapsen ja nuoren elämässä ei tapahtuisi rajuja ja nopeita muutoksia. Jälkihuoltoa toteuttaessa tulee huomioida nuoren yksilölliset tarpeet. (Pulkio & Hoikkala, 2016, ss. 6–14). Jälkihuollon sisällöstä laki velvoittaa kunnan järjestämään jälkihuollon välittömästi sijoituksen päättymisen jälkeen. Kunnan on järjestettävä viivytyksettä riittävä toimeentulo ja asuinolot, jotka ovat edellytyksiä lapsen tai nuoren kuntoutumiselle (Lastensuojelulaki 417/2007). Pulkion ja Hoikkalan (2016, ss. 14-16) mukaan jälkihuoltona järjestettävät palvelut voivat olla mitä tahansa sosiaali- tai terveydenhuollon palveluita, esimerkiksi: apua omien voimavarojen löytämiseksi ja tulevaisuuden suunnitteluun, apua asunto-asioissa, tukea harrastuksiin, koulunkäyntiin ja työllistymiseen liittyvissä asioissa, loma- ja virkistysmahdollisuuksien tarjoamista, taloudellinen tuki sekä mahdollisuus saada aikuisen säännöllistä tukea.

Alaikäisen lapsen tai nuoren sijoituksen päättyessä jälkihuoltomuotoja voivat olla lapsen tukemisen lisäksi esimerkiksi vanhemmille järjestettävät avohuollon tukitoimet tai taloudellinen tuki, joilla voidaan tukea vanhemmuutta ja vanhempia kasvatustehtävässä. Tukimuotoja voivat olla esimerkiksi perhetyö, kotipalvelu tai perheterapia. (Lastensuojelulaki 417/2007; Pulkio & Hoikkala, 2016, s. 22)

Psykososiaalisen tuen antaminen on yksi tärkeimmistä jälkihuollon työntekijän työtehtävistä. Nuori tarvitsee elämäänsä luotettavia aikuisia ihmisiä ja sijaishuollossa olevilla lapsilla ja nuorilla on aukkoja ns. luonnollisessa lähiverkostossa. Vuonna 2004 julkaistun jälkihuolto-oppaan kirjoittajan Sari Laaksosen mukaan jälkihuollon psykososiaalisen tuen keskeisiä tavoitteita ovat nuorten tukeminen oman identiteetin ja vahvuuksien löytämisessä, ongelmaratkaisutaitojen kehittäminen ja toivon ylläpitäminen (Pulkkio & Hoikkala, 2016, s. 16).

3.4 Nuori ja nuoruus

Tässä opinnäytetyössä käytän lastensuojelulain määritelmää nuoresta, koska jälkihuollon lainsäädännöllinen perusta tulee lastensuojelulaista. Olen myös rajannut opinnäytetyöni koskemaan vain yli 18- vuotiaita jälkihuollossa olevia nuoria ja heidän tuen tarvettaan, sillä opinnäytetyön tilaaja tuottaa jälkihuollon palveluja täysi-ikäisille nuorille. Toisena teemana opinnäytetyössä toimii itsenäistyminen. Alaikäisten jälkihuollossa itsenäistyminen ei ole yksi päämäärinä, vaan tällöin jälkihuollon tavoitteet suuntautuvat sijaishuollon aikana saavutettuihin hyvien asioiden ja muutosten kannatteluun lapsen elämässä.

Nuori voidaan määritellä monilla eri tavoilla. Lastensuojelulaki 6 § määrittelee lapsen alle 18 –vuotiaaksi ja nuoren 18–24-vuotiaaksi (Lastensuojelulaki 417/2007). Nuorisolaki § 3 määrittää nuoren alle 29-vuotiaaksi (Nuorisolaki 1285/2016). Nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan 7–29-vuotiaiden haastateltavien mukaan nuoruus alkaa noin 10 vuoden iässä ja loppuu 20 vuoden iässä (Myllyniemi & Berg, Nuoria liikkeellä! Nuorten Vapaa-ajantutkimus 2013, 2013, ss. 14-17).

Nuoruus on ajanjakso lapsuuden ja aikuisuuden välillä, ja se limittyy näiden elämänvaiheiden kanssa. Lapsuus ei muutu nuoruudeksi ja nuoruus aikuisuudeksi yhdessä yössä.

Elämänkaaripsykologiasta kirjoittava Tony Dunderfelt (2011, ss. 84-88, 97-101) sijoittaa nuoruuden 12–20-vuoden ikävälille ja nuoruus on jaettu varhais-, keski- ja loppuvaiheeseen. Jokaiseen vaiheeseen kuuluu nuorelle uusia haasteita ja tehtäviä. Keskinuoruus ajoittuu 15–18-ikävuoden välille, jolloin nuori käy läpi identiteettikriisin. Nuori kokee samastumisia ja ihastumisia, minäkokemus selkiintyy, nuori kokeilee rajoja sekä muodostaa syvällisiä ihmissuhteita. Loppunuoruus ajoittuu 18–20 ikävuoden välille ja on ideologisen kriisin aikaa.

Silloin nuori on seestymisvaiheessa, pohdiskelee omaa asemaansa maailmassa ja aloittaa itsenäisen elämän. Nuoruuden jälkeen ihmisen elämä jatkuu jäsentymisen vaiheena 20–40 ikävuoden välissä. Dunderfelt puhuu nuoresta tai nuoresta aikuisesta myös jäsentymisen vaiheen alkuvaiheessa olevasta ihmisestä. Hän kuvaisi nuoren ja nuoren aikuisen elämää yhdellä sanalla: kohtaamisia. Tässä elämänvaiheessa nuori kohtaa uusia ihmisiä, kulttuureja ja ideologioita. Hän kohtaa myös oman persoonallisuutensa erilaisia piirteitä. Nuoren oma käsitys, mielikuvat ja ihanteet elämästä kohtaavat vallitsevaan todellisuuteen ja nuori jäsentää omaa elämäänsä peilaamalla sitä vallitsemaan maailmaan.

3.5 Itsenäistyminen

Itsenäistymisen halu on yksi suomalaisten nuorten motiiveista muuttaa pois kotoaan. Suomessa nuoret muuttavat kotoaan pois verrattain nuorina, tyypillisesti n. 18–19-vuotiaana. EU:ssa itsenäistymismuuton keski-ikä tytöillä on 25 vuotta ja pojilla 27 vuotta. (Myllyniemi & Pekkarinen, 2017, ss. 16-17; Malm, 2019, ss. 22-23) Lastensuojelun laitoshoidosta itsenäistyvän itsenäistymismuutto tapahtuu nuoren täytettyä 18 vuotta, jolloin huostassapito ja sijaishuolto päättyy (THL, n.d.-a). Kun nuoren itsenäistymismuutto tapahtuu ilman nuoren oma-aloitteista halua, voidaan sitä pitää yhtenä syynä siihen, että nuori tarvitsee itsenäistymisessään erityistä, ammattilaisen toteuttamaa tukea. (Malm, 2019, s. 24)

Täysi-ikäistyvän nuoren itsenäistymisprosessi ja jälkihuollon prosessi tulisi aloittaa jo ennen 18 vuoden ikää. Huostaanotetun ja sijoitetun nuoren täysi-ikäistymisessä tapahtuu suuri hyppäys nuoruudesta aikuisuuteen hyvin lyhyessä ajassa, samalla kun heidän ikätoverinsa saattavat käyttää vastaavaan prosessiin monta vuotta. Sijaishuollosta itsenäistyvä nuori on monen haasteen edessä; hyvin pienessä ajassa nuoren tulee irtaantua sijaishuoltopaikastaan fyysisesti ja emotionaalisesti, muuttaa asumaan itsenäisesti, opiskella tai käydä töissä, ymmärtää täysi-ikäisyyden oikeudet mutta myös velvollisuudet. Tätä suurta hyppäystä olisi hyvä loiventaa sekä ennen että jälkeen täysi-ikäistymisen pitkäjänteisellä itsenäistymistyöllä. Ennen täysi-ikäistymistä sijaishuoltopaikassa olisi hyvä tehdä itsenäistymissuunnitelma, harjoitella asumista ja elämistä itsenäistymisasunnossa, opetella maksamaan laskut, tukea nuoren voimavaroja ja pitää yllä opiskelumyönteisyyttä. Itsenäistymisen tärkein elementti on kuitenkin pyrkiä kartoittamaan ja rakentamaan nuorelle kattava ja pysyvä tukiverkko, johon

tukeutuen nuori pystyy hiljalleen rakentamaan oman elämänsä. Tukiverkko voi koostua tukihenkilöstä, jälkihuollon työntekijästä, sosiaalityöntekijästä, opettajasta, omista biologisista vanhemmista, sijaisvanhemmista, sisaruksista, isovanhemmista, kummeista tai muista tärkeistä tukevista ihmisistä. (Hoikkala, 2016, ss. 36, 40-41)

Itsenäisyys voidaan määritellä suppeasti riippumattomuuden synonyymiksi, jolloin itsenäistyminen määrittäisi siirtymäksi kohti riippumattomuutta. Itsenäistymistä ei voida kuitenkaan määrittää matkaksi riippumattomuuteen. Suppea määrittely jättää varjoon ne ihmissuhteet, jotka tekevät ihmisistä ihmisiä. Itsenäistymisprosessissa riippuvuussuhteet muovaantuvat, mutta eivät lakkaa olemasta. Itsenäistyvän nuori määrittäytyy vahvistuvaksi toimijaksi. Toimijuus tarkoittaa ihmisen kykyä tehdä päätöksiä ja valintoja elämässään. Aikuistuminen ja itsenäistyminen eivät ole suoraan verrattavissa toisiinsa, ne ovat lähekkäisiä ja toisiinsa limittyviä käsitteitä. Itsenäistyminen on aikuistumista ja aikuisen elämään kiinnittymistä. (Malm, 2019, ss. 15–16, 37, 71–72)

4 Aikaisemmat tutkimukset

Olen keskittynyt käsittelemään tässä opinnäytetyössä LAPE-hankkeen tiimoilta tehtyä tutkimus- ja kehittämistyötä sekä muutamaa muuta suuren toimijan tuottamaa tuotetta materiaalia. Osa materiaalista on tuotettu palvelemaan alueellisia tarpeita mutta ovat päteviä myös valtakunnallisesti.

Yksi merkittävimmistä muutoksista jälkihuoltotyössä hiljattain on ikärajan nostaminen 21-vuodesta 25- ikävuoteen. Jälkihuollon ikärajan nostamista on tehty toimenpide-ehdotus jo vuoden 2013 ”Toimivan lastensuojelu” -selvitystyöryhmän loppuraportissa (STM, 2013, s. 46). Aulikki Kananojan ja Kristiina Ruuskasen (2019, s. 42) julkaiseman selvitystyönsä loppuraportissa nosti uudelleen jälkihuollon ikärajan nostamisen yhdeksi ehdotukseksi lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Lakimuutos hyväksyttiin jo samana vuonna ja muutos astui voimaan 1.1.2020.

4.1 Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti

Vuonna 2019 Sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän selvittämään kuinka lastensuojelun jälkihuoltoa tulisi uudistaa aikuistumisen tueksi, jotta se vahvistaisi riittäväällä tavalla nuoren aikuisen toimintakykyä ja toimijuutta, vähentäisi huono-osaisuuden periytymistä ylisukupolisesti ja tukisi opiskelua, työelämään siirtymistä ja yhteiskuntaan integroitumista. Tässä selvityksessä on huomioitu tuleva jälkihuollon ikärajan muutos. Selvityksen mukaan jälkihuollossa itsenäistyvät nuoret voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään, kevyttä tukea tarvitseviin ja paljon tukea tarvitseviin. Kevyen tuen tarvisijoilla nykyinen palveluverkosto on riittävä, eikä tuen tarve eroa juurikaan muista aikuistuvista nuorista. Paljon tukea tarvitsevilla nuorilla sen sijaan on sosiaalisesti ja terveydellisesti moninaisia, kompleksisia ja kumuloituvia haasteita, jotka ovat omiaan alentamaan heidän toimintakykyään. Kun haasteita on monella eri elämän osa-alueella ja tuen tarve on suuri, riski syrjäytymiseen ja palveluiden ulkopuolelle putoamiseen on suurempi. Selvityksessä nostetaankin tutkimustietoa kuvaamaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten erityistä tuen tarvetta. Esimerkiksi puolet kaikista sijaishuollossa olleista nuorista ja THL:n tutkimuksen mukaan 77 % koulukotiin sijoitetuista nuorista jää ilman toisen asteen tutkintoa. 53 %:lla 13–17 vuotiaista on nuorisopsykiatrian asiakkuus. 60 %:lla sijoitetuista nuorista on jokin psykiatrinen diagnoosi, ikätovereilla se on vain 7 %.

Selvitystyöryhmä ehdottaa loppuraportissaan jälkihuollon muuttamista täysi-ikäisten osalta tavoitteelliseksi ja räätälöidyksi nuorten aikuistumisen ja itsenäistymisen tueksi. Jälkihuolto haluttaisiin nähdä ennemminkin aikuisuuden alkuna kuin lastensuojelun lopettavana prosessina. Aikuistumisen tueksi ehdotetaan erillislainsäädäntöä. Tällä pyritään muuttamaan palvelu eteenpäin katsovaksi sekä riistämään painopistettä sosiaalihuollosta siihen kytkeytyviin muihin palveluihin. Erillislaila halutaan myös saada eri toimijat toimimaan paremmin yhdessä nuoren edun mukaisesti, mikä osaltaan torjuu syrjäytymisvaaraa. Toisena ehdotuksena työryhmä ehdottaa ”aikuistumisen tuen ohjelmaa”. Sen tavoitteena olisi luoda aikuistumisen tuen kokonaisuus nuorten aikuisten toimintakyvyn ja toimijuuden vahvistamiseksi sekä huono-osaisuuden torjumiseksi. Kansallisen aikuistumisen tuen ohjelman tarkoitus olisi toimeenpanna aikaisemmin ehdotettua erillislakia. Työryhmä ehdottaa myös jälkihuollon taloudellisen tuen uudelleen arviointia ja muuttamista

aikuistumisen taloudelliseksi tueksi. Taloudellisen tuen haasteiksi nostetaan mm. eriarvoisesti kertyvät itsenäistymisvarat. (STM, 2019)

4.2 Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto

2020 THL julkaisi itsenäistymistä ja hyvinvointia tukevan jälkihuollon ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnuksen osana VIP-nuorten palvelupolkua. Palvelupolku ja mallinnus on tuotettu osana Etelä-Suomen lasten, nuorten ja perheiden osaamiskeskuksen pilotointia perustuen tutkimuksiin perustuviin toimintakäytäntöihin sekä nuorten ja ammattilaisten kokemustietoon ja kytkeytyy LAPE-hankkeeseen. (Socca, 2019)

VIP-nuorilla tarkoitetaan opetustoimessa erityistä tukea tarvitsevia nuoria (Very Important Person), ja tässä mallinnuksessa VIP- nuorella tarkoitetaan jälkihuoltoon siirtyvää nuorta, joka on vahvan erityisen tuen tarpeessa. Nuorella on monia samanaikaisesti kuormittavia tekijöitä elämässään ja on keskimäärästä enemmän palveluiden tarjoaman tuen varassa. Nuoren pärjäämiseen osaltaan vaikuttaa lähiverkoston tuen hauraus tai puuttuminen kokonaan. Nykymuotoiset palvelut ovat riittämättömiä nuoren elämäntilanteen ja kompleksisten tarpeiden käsittelyyn nuorta tukevalla tavalla. Nuori kuitenkin pitää tärkeänä ja haluaa selviytyä nuoruuteen kuuluvista psykososiaalisista kehitystehtävistä. VIP-nuorella ei tarkoiteta kaikkia jälkihuollossa olevia nuoria, vaan niitä, jotka tarvitsevat vahvaa tukea.

VIP-palvelupolun kehittämisen tarkoituksena on luoda erityisen tuen kaista niille nuorille, jotka tarvitsevat vahvaa tukea. VIP-palvelupolku on lastensuojelun palvelukokonaisuus sijaishuollosta jälkihuoltoon ja nuorten aikuisten sosiaalityöhön. (THL, 2020)

4.3 Jälkihuollosta itsenäiseen elämään

Ritva Näykki (2020) tutki väitöskirjassaan sosiaalityöntekijöiden laatimista asiakasdokumenteissa jälkihuollossa olevien nuorten tuen polkuja. Tutkimuksella hän pyrki saamaan vastauksen kahteen tutkimuskysymykseen: ”Mitä tukea nuori on saanut jälkihuollon palveluista?” ja ”Miten jälkihuolto näyttäisi vastanneen nuoren tuen tarpeisiin sosiaalityön asiakasdokumenttien kertomana?”. Tutkimustuloksissa tuen muodoiksi nousi taloudellinen ja asumisen tuki, koulutus ja työelämä, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä

lähiverkoston tuki. Löydetyt tukimuodot ovat yhtäläisiä lainsäädännössä esitettyihin ja aikaisemmissa tutkimuksissa löydettyihin tuen muotoihin.

Aineiston perusteella Näykki myös arvioi nuorten pärjäämistä kolmella asteittain etenevällä itsenäistymisen polulla eri tuen kategorioissa. Ensimmäisen polun nuorilla sijaishuolto ja jälkihuollon tuki on pääosin vastannut nuoren tarpeita ja synnyttänyt selviytymisen polkuja. Toisen polun nuorilla sijaishuollon ja jälkihuollon tuen resurssit ovat olleet riittämättömiä tai nuori ei ole sitoutunut tuen vastaanottamiseen. Kolmannen polun nuoret olivat kaikista heikoimmassa asemassa. Näiden nuorten itsenäistymiseen heikentävästi vaikuttivat ennen sijaishuoltoa ja sen aikana tapahtuneet asiat ja näillä nuorilla oli selkeästi enemmän terveydellisiä haittoja kuin muilla aineiston nuorilla.

Näykki esittää, että nuoren itsenäistymisen taidot eivät olleet kehittyneet riittäviksi, itsenäistymisen polku vaihteli, vaikka tukitoimet oli aloitettu jo ennen sijaishuollon päättymistä ja se oli jatkunut katkeamattomana sijaishuollon jälkeen.

Itsenäistymisvalmiuksia heikentäviä vaikutuksia oli myös nuorilla esiintyvillä terveydellisillä haitoilla. Tutkimustuloksissa nousi esiin myös nuorten epäsäännöllinen jälkihuollon tuen vastaanottaminen. Tutkimustuloksien perusteella pärjäämiseen vaikutti kokemukset ennen sijaishuoltoa, sijaishuollon muoto, katkonaisuus ja pysyvyys.

Tutkimuksessa olleista nuorista parhaiten pärjäsivät perhehoidossa olleet nuoret, he joiden sijoituspaikkana oli ollut lastensuojelun laitos ja sijaishuoltopakat olivat vaihtuneet, pärjääminen oli heikompaa.

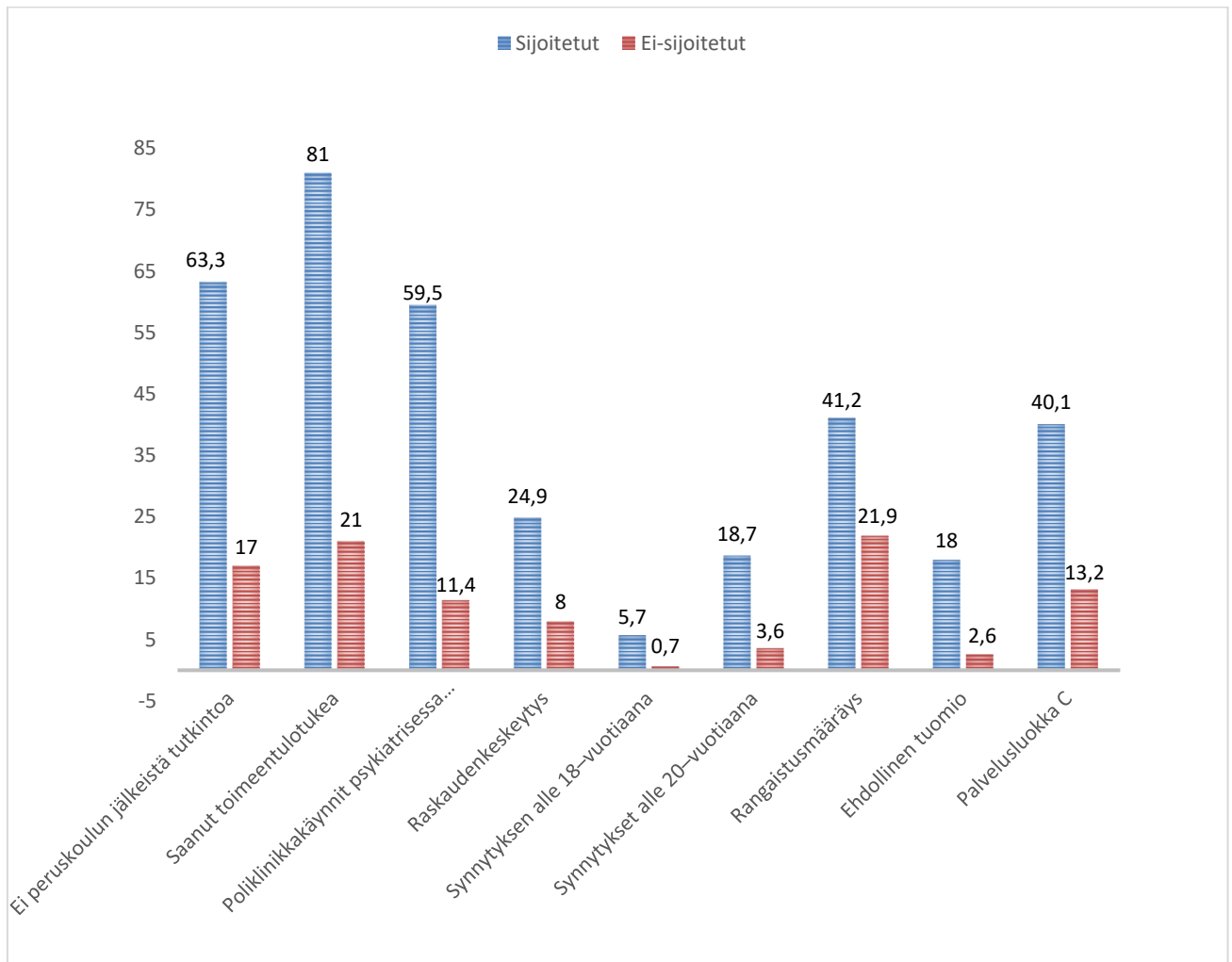
Näykki (2020, ss. 39-53) toteaa tutkimustuloksien selkeästi osoittavan sen, että jälkihuollon tuki kaikissa teemoissaan on ollut nuoren itsenäistymisen tukemista sekä erilaisten palveluiden myöntämistä. Näykin mukaan se merkitsee nuorelle rinnalla kulkemista, neuvontaa ja ohjausta mm. toimeentuloon, asumiseen, terveyteen ja opintoihin liittyvissä asioissa. Havaittavissa oli psykososiaalinen työote ja työskentelyn luonne oli ennaltaehkäisevää ja korjaavaa.

4.4 Muut tutkimukset

Omana itsenä osa yhteiskuntaa – Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina on ALL YOUTH-hankkeen tutkimus ja se on tehty yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalojen kanssa. Tutkimuksessa tarkastellaan 18 vuotta täyttäneiden kokemuksia itsenäistymisestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimukseen haastatellut nuoret ovat iältään 18–24-vuotiaita, ja he ovat hakeutuneet Nuorten turvataloille itsenäistymiseen liittyvissä haasteissa. Tutkimus ei siis rajaudu jälkihuollossa itsenäistyviin nuoriin, mutta yhteistä on tuen tarve itsenäistymisen prosessissa. Tutkimuksen havainnot on tiivistetty kolmeen havaintoon; itsenäistymiseen tukea tarvitsevat nuoret ovat aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa, itsenäistyminen on perustavanlaatuisesti sosiaalinen prosessi eikä tarkoita yksin pärjäämistä ja aikuistumista koskevat odotukset vaikuttavat nuoriin aikuisiin. (STM: Honkatukia, Päivi; Kallio, Jenni; Lähde, Miia; Mölkänen, Jenni, 2020)

Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina -kohorttitutkimuksessa tarkasteltiin kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleiden lasten ja nuorten pärjäämistä hyvinvoinnin eri osa-alueilla nuorena aikuisena verrattain muuhun väestöön. Tutkimuksessa seurattiin kaikkiaan hieman yli 60 000 Suomessa 1987 vuonna syntynyttä lasta sikiöajasta vuoden 2008 loppuun. Tutkimuksen aineisto on kerätty mm. THL:n, Väestöliiton, Kelan, Puolustusvoimien ja Oikeusrekisterikeskuksen keräämistä rekisteritiedoista. Tutkimuksen tuloksissa saatiin todennettua lapsena ja nuorena kodin ulkopuolelle sijoitetun nuoren aikuisen hyvinvointiin vaikuttavien riskitekijöiden kasvavan monikertaisiksi muuhun väestöön verrattuna. Esimerkiksi seurantatutkimuksen loppuun mennessä sijoitetuilla vain n. 37 %:lla oli jokin peruskoulun jälkeinen tutkinto, ei-sijoitetuilla n. 83 %:lla. Sijoitetuista 81 % oli saanut toimeentulotukea, ei-sijoitetuista vain 21 %. Kuvassa 2. on kuvattuna sijoitettujen lasten ja nuorten korkeampaa riskiä tiettyihin hyvinvointiin vaikuttaviin riskitekijöihin. Tutkimus on valikoitu tähän opinnäytetyöhön mukaan, sillä se osoittaa karkeasti niitä osa-alueita, joissa sijoitetut nuoret ja aikuiset tarvitsevat enemmän tukea muuhun väestöön verrattuna. Tutkimuksessa nostetaan esille mm. sijoitettujen nuorten tarve vahvempaan seksuaalikasvatukseen, sillä sijoitetuilla nuorilla vanhemmaksi tulo nuorella iällä ja raskaudenkeskeytys on muuhun väestöön verrattuna moninkertaisesti yleisempää. (Kestilä ym., 2012)

Kuva 2. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja ei-sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden eroja nuorena aikuisena. (Kestilä ym., 2012)

5 Tutkimustehtävä ja -menetelmät

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tutkimustehtävän ja käytetyt menetelmät.

Opinnäytetyön tutkimustehtävä toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena.

Tutkimusmateriaali kerättiin puolistrukturoidun parihaastattelulomakkeen keinoin.

Tutkimukseen haastateltiin opinnäytetyön tilaajana toimineen sijaishuoltoapaikan ohjaajia.

Haastateltavat vastasivat haastattelulomakkeen pohjalta työpareittaan itsenäistymiseen

liittyviin kysymyksiin. Kysymykset olivat kaikille samat mutta vastauskohdat olivat avoimia.

Aineistonhallintasuunnitelma on opinnäytetyösuunnitelman liitteenä (LIITE 1)

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tilaajalle tietoa, jonka avulla tilaajan on mahdollisuus kehittää yksikössä tuotettavaa jälkihuoltoa. Tutkimuskysymyksenä oli, **millaista tukea itsenäistynvä nuori tarvitsee itsenäistymisen tueksi?** Tutkimuskysymys muodostui opinnäytetyön tilaajan tarpeesta saada tietoa jälkihuollossa olevien nuorten tulentarpeista ja näin parantaa yksikössä tehtävää jälkihuollon työtä.

Opinnäytetyöllä edistetään sosiaalisesti kestävästä kehitystä. Sosiaalisella kestäväällä kehityksellä tarkoitetaan hyvinvoinnin edellytyksien siirtymistä sukupolvelta toiselle ja tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta hyvinvoinnissa, terveydessä ja osallisuudessa (THL, n.d.-b). Yksi jälkihuollon tavoitteista on vähentää ylisukupolvista huono-osaisuutta (THL, n.d.-c), joten jälkihuollon tuen tarpeisiin vastaamalla voidaan osaltaan toteuttaa sosiaalisesti kestävästä kehitystä.

5.2 Aineistonhankinta

Aineistonhankintamenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka toteutettiin parihaastatteluna. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelukysymykset on asetettu kaikille haastateltaville samoiksi ja ne on esitetty samassa järjestyksessä (Eskola & Suoranta, 2014, s. 86). Valitussa haastattelutekniikassa oli piirteitä teemahaastattelusta, vaikkakin tässä haastattelussa kysymykset ja niiden järjestys olivat valmiiksi asetettuja. Kysymykset olivat luonteeltaan avoimia ja antoivat haastateltaville tietyt laajat teemat keskusteluun ja haastattelun toteuttamiseen. Teemahaastattelu sijoittuu tyypiltään lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimaastoon. Teemahaastattelussa ei ole tarkkoja, valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä, vaan se on luonteeltaan vapaamuotoista keskustelua ennalta asetettujen teemojen ympärillä. Teemahaastattelussa pyritään antamaan tilaa vapaalle puheelle kuitenkin pyrkien keskustelemaan kaikkien haastateltavien kanssa ennalta asetetuissa teemoissa. Teemat valitaan tutkittavan aiheeseen perehtymisen pohjalta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, Teemahaastattelu, 2006)

Tässä opinnäytetyössä on käytetty parihaastattelu-termiä sen sopivuuden vuoksi, mutta se voisi hyvin olla myös ryhmähaastattelu, sillä näitä kahta haastattelutapaa kuvataan

lähdekirjallisuudessa rinnakkain (mm. Eskola & Suoranta, 2014, ss. 94-98; Hirsjärvi & Hurme, 2010, ss. 61-63). Haastateltavilla oli mahdollisuus tehdä haastattelu pareittain tai kolmen henkilön ryhmässä. Kaikki haastattelut toteutuivat mahdollisuudesta huolimatta pareittain.

Työyhteisö koostui haastatteluhetkellä seitsemästä vakituisesta henkilökunnan jäsenestä, tämän tutkimuksen tekijästä sekä kolmesta kesäsisijaisesta. Kesätyöntekijöitä pyydettiin myös osallistumaan haastatteluun, sillä vakituista henkilökuntaa oli kesälomalla. Haastateltavat muodostivat valintansa mukaan parit. Parien valintaan vaikuttivat sijaishuoltoapaikan työvuorot. Haastatteluajankohdan aikaisesta seitsemän henkilön vahvuudesta kuusi henkilöä osallistui haastatteluun.

Puolistrukturoidulla parihaastattelulla haluttiin haastateltavien nostavan parikeskustelun avulla esille itsenäistyvän nuoren tuen tarpeita, tuen tarpeisiin vastaavia tukimuotoja sekä tuottamaan pohdintaa ja näkökulmia siihen, kuinka tukimuodot tukevat nuoren itsenäistymistä. Parihaastattelulla haluttiin myös madaltaa kynnystä haastatteluun osallistumisesta sekä samalla saada syvempää tietoa useamman asiantuntijan kohdatessa ja tuodessa ajatuksiaan esiin.

Haastattelulomake (Liite 2) koostui neljästä kysymyksestä. Lomakkeen kysymykset rakentuivat aina edellisen kysymyksen päälle, joten kysymyksiin vastaaminen toteutui luonnollisesti annetussa järjestyksessä, ja näin ollen oli kaikille sama, vaikka haastateltavat toteuttivat haastattelun itsenäisesti ilman haastattelijan läsnäoloa.

Haastateltavia pyydettiin käyttämään haastattelun dokumentoinnissa kolmea koodiväriä post-it-lappuja käyttäen, muilta osin haastateltaville annettiin vapaat kädet toteuttaa haastattelun dokumentointi. Koodivärit tuotiin haastatteluun selkeyttämään tehtävänantoa sekä helpottamaan haastatteluun vastaamista ja edelleen vastauksien analysointia. Haastattelusta luotiin haastateltaville paketti, johon sisältyi saatekirje, tietoa tutkimuksesta, suostumus tutkimukseen osallistumisesta, haastattelulomake, kaksi esimerkkivaihtoehtoa haastattelun dokumentoinnin toteuttamiseksi, post-it-lappuja sekä tyhjää paperia.

5.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysitavaksi valikoitui teemoittelu. Teemoittelu on yksi laadullisen tutkimuksen perustavoista analysoida tutkimusaineistoa, ja se valikoitui tähän tutkimukseen sen sopivuuden vuoksi. Teemoittelussa pyritään hahmottamaan tutkimusaineistosta keskeisiä aihepiirejä ja teemoja. Tällä tavoin voidaan vertailla tietynlaisten teemojen esiintyvyyttä. Analyysissä ja teemojen hahmottamisessa voidaan käyttää apuna koodausta sekä kvantifiointia. Koodauksella tarkoitetaan erilaisien merkkien käyttöä aineiston jäsentelyssä, esimerkiksi numerot, kirjaimet ja värikoodit. Kvantifioinnin avulla voidaan osoittaa määrällisesti jonkin teeman esiintyvyys tutkimusaineistossa. (Saarainen-Kauppinen & Puusniekka, 2006)

Kerätty aineisto oli laajuudeltaan kolme parihaastattelua. Parihaastattelulla saadun aineiston analysointi aloitettiin lukemalla koko materiaali läpi, jonka jälkeen jokainen haastattelu tallennettiin kuvana. Jokainen pari oli käyttänyt haastattelutehtävänannossa toivottuja värikoodauksia post-it-lappuja käyttäen. Teemoittelu aloitettiin yhdistämällä uudelle alustalle haastatteluissa esiintyviä samaa tarkoittavia tai saman kaltaisia tuen tarpeita eli teemoja, kuten taloudenhoito ja raha-asiat, niiden tukimuotoja ja niiden vaikutuksia itsenäistymisen tukemiseen. Samaa tarkoittavia tai saman kaltaisia teemoja hakiessa sekä lähekkäin tai limittäin yhdistyviä teemoja hahmotellessa haastatteluaineiston sai määriteltyä neljään aihepiiriä: elämänhallinta ja kansalaisena toimiminen, sosiaaliset tilanteet ja suhteet, opiskelu- ja työelämäosallisuus sekä henkinen ja fyysinen terveys. Näiden aihepiirien sisälle mahtui useampi tuen tarve. Osa tuen tarpeista sopi kahden aihepiirin alle. Tämän jälkeen aineiston analysointi suoritettiin aihepiireistä laajimmasta suppeimpaan. Sen jälkeen, kun oli tehty teemoittelu, jonka lähtökohtana oli tuen tarve, aineisto hajotettiin uudelleen ja etsittiin tuen tarpeesta riippumattomia yhtäläisyyksiä, samankaltaisuuksia ja tukimuodoista. Huomionarvoisiksi tukimuodoiksi erottuivat keskustelu, aikuisen tuki ja yhdessä tekeminen.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Alussa tutkijan on pohdittava, onko tutkimustehtävä perusteltu ja tarpeellinen. Jotta tutkimus olisi eettisesti toteutettu ja luotettava, tulee tutkijan noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Hyvät tutkimuskäytännöt edellyttävät mm. asianmukaisten tutkimuslupien

anomisen, kaikkien tutkimukseen osallistuvien perehdyttäminen tutkimuksen kulkuun, tarkoitukseen ja sisältöön sekä tämän jälkeen asianmukaisen haastattelusuostumuksen kysyminen tutkimukseen osallistujilta. Tutkijan tulee perehdytyksessään korostaa tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, n.d.)

Tutkimustuloksia käsitellessä tutkijan tulee ottaa huomioon tulosten luottamuksellinen käsittely ja varmistaa osallistujien anonymiteetti tuloksia julkaistaessa. Tutkijan on pohdittava, millaisilla aineistonkeruumenetelmillä kyseisen tutkimusongelmaan voidaan vastata mahdollisimman luotettavasti ja tarkoituksenmukaisesti. Tutkimustulosten rehellinen ja tarkka tulkinta on tutkijan eettinen velvollisuus haastateltavien ja tutkittavien anonymiteettiä vaarantamatta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, n.d.)

Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden takaamiseksi eettisyyttä ja luotettavuutta on tässä opinnäytetyössä pohdittu koko opinnäytetyöprosessin ajan. Tutkimustyön aluksi opinnäytetyöhön on laadittu aineistonhallintasuunnitelma. Huolellisen suunnitelmavaiheen jälkeen tutkittavasta organisaatiosta anottiin asianmukainen tutkimuslupa. Ennen haastattelua tutkimukseen osallistujat perehtyivät sanalliseen selosteeseen tutkimuksen tarkoituksesta ja kulusta sekä allekirjoittivat suostumuksen osallistua tutkimukseen (kt. Liite 1). Opinnäytetyö on myös käynyt läpi plagioinnin tarkastuksen.

6 Tutkimustulokset ja johtopäätökset

Aineisto jakaantuu selvästi neljään eri aihepiiriin tuen tarpeita tarkastellessa: elämänhallinta ja kansalaisena toimiminen, sosiaaliset tilanteet ja suhteet, opiskelu- ja työelämäosallisuus sekä henkinen ja fyysinen terveys. Näiden aihepiirien alle kerääntyi kahdesta kuuteen tuen tarvetta. Elämänhallinta ja kansalaisena toimiminen muodostui suurimmaksi aihepiiriksi. Aihepiiri olisi ollut jaettavissa pienempiin osiin, mutta tässä kategoriassa osa tuen tarpeista liittyy läheisesti toisiinsa, joten erottelu ei ollut tarpeenmukaista tai analyysin kannalta järkevää. Tuen tarve-lähtöisessä teemoittelussa tukimuodoiksi erottuivat keskustelu, aikuisen tuki ja yhdessä tekeminen.

6.1 Tuen tarpeet

Elämänhallinta ja kansalaisena toimiminen- aihepiirin alapuolelle ryhmittyi seuraavia tuen tarpeiden teemoja: talouden hoito, kodin hoito, ruuan laitto, muuttaminen, viranomaisten kanssa toimiminen ja arjen ympäristöteot.

Talouden hoidon tukimuodoissa nousivat esille budjetointi, nettipankin käytön opettelu, laskujen maksaminen harjoittelu ja kaksi tiliä. Limittäin talouden hoidon teeman kanssa menivät viranomaisten kanssa toimiminen sekä muuttaminen. Nuori tarvitsee tukea ja ohjausta erilaisten etuuksien hakemiseen ja tietoutta siihen mihin kaikkiin etuuksiin nuori voi olla tilanteessaan oikeutettu ja tätä kautta tulee tietoiseksi omista oikeuksistaan. Yhdessä tekemisen mm. kuukausittaisten menojen pohtiminen ja laskujen maksamisen opettelu nähtiin edesauttavan itsenäisesti selviytymisen tunnetta.

Hakemusten teko on vaikeaa-> yhdessä tehdessä ongelmatilanteissa tuki/apu lähellä. Kun tehdään yhdessä, nuori oppii tekemään itse. Nuori oppii muistamaan hakemisen säännöllisesti.

Tarvittaessa täytetään yhdessä hakemuksia. Neuvotaan mitä hakea ja koska. -> Usko omiin ”kansalaisen” taitoihin vahvistuu. Ymmärtää mitä tukia voi hakea.

Kodinhoidon ja ruuanlaiton teemassa tärkeimmiksi tukimuodoiksi nousi yhdessä tekemisen kautta tullut esimerkin näyttäminen. Nuori tarvitsee kodinhoidollisiin toimiin paljon aikuisen apua, malliesimerkin näyttämistä ja apua hyvien rutiinien luomiseen omassa kotona. Yhdeksi tuen tarpeeksi nostettiin ympäristöteot. Kierrätyksessä opastaminen sekä keskustelu ekologisista vaihtoehtoista nähtiin vähentävän nuorten kokemaan ympäristöahdistusta.

Ensimmäinen oma koti on tärkeä

- Kotirauha
- Omat rajat
- ”Siisti” koti

Sosiaalisten tilanteiden ja suhteiden teemoissa haastateltavat kertoivat tärkeimmäksi tutkimuodoksi keskustelun. Sosiaalisten tilanteiden läpikäyminen auttaa nuorta hahmottamaan tulevan tilanteen etukäteen, antaa varmuutta hoitaa tilanteet itsenäisesti ja madaltaa kynnyksiä hoitaa omia asioita jatkossa. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi virastokäynnit, puhelut yms. tapaamiset. Sukulaissuhteissa keskustelun avulla omien rajojen tunnistaminen on tärkeää, jotta nuori voisi olla omana itsenään osa biologista sukua. Jälkihuollolla voidaan myös olla osaltaan mahdollistamassa tapaamisia.

Omien rajojen löytäminen. Mahdollisuus käsitellä sosiaalisia tilanteita jälkihuoltotyöntekijän kanssa. -> Itsensä arvostaminen. Positiivisten sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen.

Keskustelu. -> Nuori oppii refleктоimaan omaa käytöstään.

Työhön ja opiskeluun liittyvissä asioissa nuori tarvitsee tukea ammatinvalintaan, opintoihin ja opintojen etenemisen suunnitteluun, CV:n ja työhakemuksien tekemiseen sekä sopimusteknisiin asioihin. Nuoren aloittaessa työsuhteessa on tärkeää keskustella esimerkiksi liittoon ja työttömyyskassaan kuulumisesta, verokortin laskemisesta ja toimittamisesta työnantajalle, työsopimuksen tärkeydestä ja palkkojen ja lomakorvauksien määräytymisestä.

Työsopimukselliset asiat; työehtosopimus, lait. Nuori oppii pitämään puoliaan.

Nuorta tuetaan psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä hygienian ylläpidossa keskustelemalla, antamalla tietoa mm. päihteistä ja liikkumalla yhdessä. Keskustelun avulla nuori oppii refleктоimaan ja miettimään mm. omia voimavaroja ja rentoutumiskeinoja. Terveellisestä ruuasta puhuminen ja ruuan tekeminen yhdessä lisää ravitsemustietoutta ja terveellistä suhdetta ruokaan ja syömiseen.

6.2 Tuen muodot

Tutkimusaineistosta erottui kolme keskeisintä tuen muodon teemaa. Aineistossa saatiin yhteensä 36 tuen muotoon liittyvää vastausta. 13 vastauksessa mainittiin suorasti

keskustelu. Toisena tukimuotona aineistosta nousi 12 suoralla maininnalla jonkin asian yhdessä tekeminen.

Kolmantena tukimuotona muodostui aikuisen tuki ja ohjaus. Aikuisen tuen alle ryhmittyi sellaisia tuen muotoja, joissa aikuinen on jollain tavalla tukemassa tai ohjaamassa nuorta. Tällaisia tuen muotoja tutkimusaineistoissa oli 19.

Nuori hoitaa tilanteen itse. Aikuinen tukena.

Ohjaaminen hakemaan tukia, joihin oikeus.

Tärkeimpiä tukimuotoja ovat keskustelu, yhdessä tekeminen ja aikuisen tuki. Jälkihuolto on ennen kaikkea psykososiaalista tukea sekä toimijuuden ja osallisuuden vahvistamista. Nuori tarvitsee itsenäistymiseensä tukea luotettavalta aikuiselta, jonka kanssa voi keskustella pienistä ja isoista arjen asioista. Nuori tarvitsee myös konkreettista aikuisen apua ja apuvälineitä itsenäistyäkseen, eli kokeakseen tunnetta pärjäämisestä.

Jälkihuoltoon nuorten moninaiset tuen tarpeet vaativat jälkihuollossa työskenteleviltä laajaa ammattitaitoa ja kykyä tehdä moniammatillista yhteistyötä ja solmia verkostoja.

Haastateltavien asiantuntijoiden vastauksissa nousi usein yhdessä asioiden tekeminen ja selvittely, joten jälkihuoltotyötä tekevän ei odoteta olevan kaikkietävä.

Jälkihuoltotyöntekijän ”kaikkietävyys” on omijaan jättämään nuoren oman toimijuuden varjoon. Yhdessä tehdessä nuori oppii tekemään asioita ensin tuetusti itse ja pikkuhiljaa itsenäisesti.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat yhtäläisiä Näykin (2020) tehdyn väitöskirjan tutkimustuloksien kanssa sekä Pulkio ja Hoikkalan (2016, s. 15) Mikä jälki jää? - jälkihuoltoteoksessa lueteltuihin tuen muotoihin pois lukien taloudellisen tuen. Tämän tutkimuksen vastaajat katsoivat jälkihuoltoa yksityisen palveluntuottajan silmin, jonka johdosta taloudellinen tuki rajautui tästä tutkimuksesta pois. Kun kunta ostaa jälkihuollon palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta, kunta vastaa itse taloudellisena jälkihuollollisena tukena maksettavista tuista sekä itsenäistymisvarojen maksusta.

Ritva Näykki tutki väitöskirjassaan (Näykki, 2020) tutkimustuloksissa tuen muodoiksi nousi taloudellinen ja asumisen tuki, koulutus ja työelämä, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä lähiverkoston tuki. Näykin löytämät tukimuodot ovat yhtäläisiä lainsäädännössä esitettyihin sekä aikaisemmissa tutkimuksissa sekä kirjallisuudessa (Lastensuojelulaki 417/2007; Lastensuojelun keskusliitto, 2016; Näykki, 2020) löydettyihin tuen muotoihin. Näykki toteaa tutkimustuloksien selkeästi osoittavan sen, että jälkihuollon tuki kaikissa teemoissaan ollut nuoren itsenäistymisen tukemista sekä erilaisten palveluiden myöntämistä. Näykin mukaan se merkitsee nuorelle rinnalla kulkemista, neuvontaa ja ohjausta mm. toimeentuloon, asumiseen, terveyteen ja opintoihin liittyvissä asioissa, ja havaittavissa oli psykososiaalinen työote ja työskentelyn luonne oli ennaltaehkäisevää ja korjaavaa.

Myös Saana Pulkki ja Susanna Hoikkala (2016, ss. 15-17) korostavat Mikä jälki jää?- jälkihuollon oppaassa muiden jälkihuollollisten tukitoimien lisäksi psykososiaalisen tuen tärkeyttä. Pulkki ja Hoikkala lainaavat Riitta Granfeltin määritelmää psykososiaalisesta työstä; sen tavoitteena on muutoksen aikaansaaminen asiakkaan ajattelussa, toimintatavoissa, sosiaalisissa suhteissa ja tilanteissa. Psykososiaalinen tuki voidaan jakaa kahteen ryhmään; ennaltaehkäisevään ja korjaavaan työhön. Ennaltaehkäisevä työ pitää sisällään mm. ohjausta ja neuvontaa, sekä konkreettista apua arkeen ja itsenäistymiseen liittyvissä asioissa. Korjaavassa psykososiaalisessa tuessa pyritään korjaamaan jo syntyneitä vaurioita mm. mielenterveydessä tai päihteiden käytössä, sosiaalisten suhteiden ja arjenhallinnan haasteissa. Jälkihuollollisia tukitoimia voivat olla mitkä vain terveys- ja sosiaalipalvelut, jotka ovat välttämättömiä nuoren kuntoutumisessa. Korjaavassa psykososiaalisessa työssä käytettävänä on laajasti erilaisia erityispalveluja nuoren auttamiseksi. Psykososiaalisen tärkeydestä huolimatta Valtiontalouden tarkastusvirasto (Valtiontalouden tarkastusvirasto, 2012) on todennut, että jälkihuollossa ohjausta ja neuvontaa ei kyetä tarjoamaan riittävästi, ja tarjottu tuki rajoittuu taloudelliseen tukeen.

7 Pohdinta

Tutkimuksen tuloksia tarkastellessa nuori tarvitsee jälkihuollossa itsenäistymisen tueksi aikuisen tukea, yhdessä tekemistä ja keskustelua, ja tätä näkemystä tukee myös tutkimuksessa käytetty kirjallisuus. Vaikka taloudellinen tuki rajautui tässä tutkimuksessa pois, se kuuluu jälkihuollon tukitoimiin oleellisesti, kun tarkastellaan jälkihuoltoa

kokonaisuutena. Itsenäistyminen ei ole jälkihuollon ainoa tavoite. Jälkihuollossa tulee pyrkiä kannattelemaan hyvää muutosta, jota sijaishuollossa on pystytty saavuttamaan. Nuoret kaipaavat jälkihuollon tueksi myös pysyvää ja luotettavaa aikuissuhdetta (THL, n.d.-c). Osaltaan jälkihuolto on siis puuttuvien, turvaavien verkostojen paikkaamista.

Opinnäytetyön tutkimusprosessia pohdittaessa voidaan todeta monta parantamisen paikkaa, mutta myös onnistumisia. Haastattelutavan muuttaminen kasvokkain tehdyksi parihaastatteluksi olisi tuottanut laajemman aineiston tutkimukseen, sillä sain haastateltavilta haastatteluiden jälkeen palautetta, että parit olivat saaneet hyviä keskusteluja aikaiseksi haastattelutehtävää tehdessään. Lisäksi verratessa saatuja tutkimustuloksia taustakirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin, jäi tutkimustuloksista uupumaan joitain tärkeitä teemoja. Nämä teemat olisi saatu tutkimukseen mukaan, jos haastattelu olisi noudattanut ennalta pohdittua teemarakoa. Tällaisia tuen tarpeen teemoja olisivat olleet mm, itsensä hyväksyminen, seksuaalisuus, omat oikeudet jälkihuollossa, itseluottamus ja tulevaisuus.

Lisäksi monipuolisuutta olisi lisännyt myös nuorten haastattelut. Jatkotutkimuskohteiksi ehdotankin juuri nuorten haastatteluja liittyen itsenäistymiseen, tuen tarpeisiin ja itsenäistymistä tukeviin tuen muotoihin jälkihuollossa. Nuoria haastatellessa tulee ottaa huomioon nuorten kyky ja motivaatio vastata itsenäisesti haastattelukysymyksiin, joten suosittelen kasvokkain tapahtuvaa vapaamuotoista haastattelua.

Haastateltavien aktiivinen osallistuminen haastatteluihin oli yksi haastattelun onnistumisista. Lisäksi värikoodaus osoittautui tutkimusaineistoa analysoitaessa hyväksi valinnaksi. Aineisto oli valmiiksi helposti hallittavassa muodossa ja värikoodaus teki teemoittelusta mielekästä ja helppoa.

Tässä tutkimuksessa saatua tutkimustietoa sekä jo olemassa olevaa tutkimus- ja kehittämistyötä hyödyntäen tilaajana toimineen sijaishuoltoyksikön jälkihuollon kehittäminen voidaan aloittaa. Työ on hyvä aloittaa pohtimalla, kuinka sijaishuoltoyksikössä annettu jälkihuollollinen tuki vastaa tutkimuksen tuloksia, ja asettaa työtä ohjaavaksi säännöksi sijaishuoltoyksikön arvojen pohjalta jälkihuoltotyön keskeisimmät orientaatiot. Lisäksi tulee pohtia, tarvitaanko yksikössä jälkihuolto-opasta nuorille osaksi jälkihuoltotyötä.

Nuorten tarvitsema tuen määrä on yksilöllistä, tuen tarve voi vaihdella kuukausittain, jopa viikoittain. Opinnäytetyön tilaajana toimineen sijaishuoltoyksikön jälkihuollon tuen portaat ovat perustuki 5–12h/kk, vahvatuki 13–18h/kk ja intensiivituki 14–21h/kk. Tämän tuen lisäksi nuorella on käytettävissä kunnasta tarjottava tuki tarpeen mukaan. Kaksi vuotta kestäneen opinnäytetyöprosessin aikana olen saanut ymmärtää, että jälkihuollossa olevat nuoret ovat eriarvoisessa asemassa toisiinsa nähden riippuen siitä, millä tavalla jälkihuoltoa järjestetään. Kun jälkihuollossa olevan nuoren jälkihuolto toteutetaan vain kunta, jälkihuollosta vastaavalla työntekijällä ei luultavasti ole käytettävissä sellaisia resursseja, joita yksityisen palveluntuottajan toimesta pystytään tarjoamaan eikä nuori pysty tapaamaan työntekijää säännöllisesti ja nuoren tarpeiden mukaisesti. Tuki saattaa rajoittua taloudellisen tuen maksuun (Valtiontalouden tarkastusvirasto, 2012). Jälkihuollon resursoinnista ei ole saatavilla paljoakaan tietoa, mutta esimerkiksi Helsingin kaupungilla, joka on ”lähtenyt määrätietoisesti vahvistamaan lastensuojeluaan ja jälkihuoltoaan” oli vuonna 2019 noin 1000 jälkihuoltonuorta kohden 16 sosiaalityöntekijää ja 28 sosiaaliohjaajaa (Manelius, 2019). Se tarkoittaa yli 62 nuorta sosiaalityöntekijää kohden ja yli 25 nuorta sosiaaliohjaajaa kohden.

Jälkihuollon kehittämiseksi nuoren tuen tarpeita vastaavaan suuntaan tulisi mielestäni kiinnittää jälkihuollon resurssointiin huomiota. Jälkihuollossa ei ole lain määräämää henkilöstömitoitusta sosiaalityöntekijöiden kuin sosiaaliohjaajienkaan suhteen. Lastensuojelulaissa ei edellytetä nuorelle nimettävän omaa sosiaalityöntekijää, vaikka jälkihuollossa olevat nuoret ovat nähdäkseni erityisen tuen tarpeessa. Vain nuoren jäädessä pois jälkihuollon piiristä sosiaalityöntekijän on tarpeen mukaan laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon on kirjattuna nuoren tarvitsemat palvelut ja tukitoimet. Jotta jälkihuollolle asetetut tavoitteet täyttyisivät, olisi ensiarvoisen tärkeää antaa nuorille heidän tarvitsema aika ja tuki, jotta sijaishuollossa aikaan saadut hyvät muutokset lapsen ja nuoren elämässä eivät valuisi hukkaan. Tällä tavalla voitaisiin varmistaa kestävä sosiaalityö, ja ehkäistä esimerkiksi ylisukupolvisuus lastensuojelun asiakkuuksissa ja huono-osaisuudessa.

Lähteet

- Dunderfelt, T. (2011). *Elämänkaaripsykologia*. WSOY pro.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Hämeen-Anttila, L. (2017). Jälkihuolto. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähtinen & P. Marjamäki (toim.), *Sosiaaliryöön käsikirja*. (ss. 245–246). Tietosanoma Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2010). *Tutkimushaastattelu*. Gaudeamus.
- Hoikkala, S. (2016). Havaintoja jälkihuoltoon koskevasta kokemus- ja tutkimustiedosta. Teoksessa S. Pulkio & T. Hipp, *Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön* (ss. 29–43). Lastensuojelun keskusliitto.
- Honkatukia, P., Kallio, J., Lähde, M. & Mölkänen, J. (2020). *Omana itsenä osana yhteiskuntaa*. STM. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1731-7>
- Kananoja, A. & Ruuskanen, K. (2019). *Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantaiseksi*. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4026-0>
- Kestilä, L., Väisänen, A., Heino, T., Paananen, R. & Gissler, M. (2012). *Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Yhteiskuntapolitiikka, 2012(6), 599–620*. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2012121110277>
- KHO:2016:92. <https://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2016/201602578>
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelun keskusliitto. (2016). *Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön*. Lastensuojelun keskusliitto.
- Lastensuojelun keskusliitto. (15.10.2018). *Jälkihuollon ikäraja nostettava 25 ikävuoteen!* <https://www.lskl.fi/kannanotot/jalkihuollon-ikarajaa-on-nostettava-25-ikavuoteen/>
- Lindqvist, M. (2016). Jälkihuollon lainsäädäntö ja suositukset. Teoksessa T. Hipp & S. Pulkio, *Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön* (ss. 48–58). Lastensuojelun keskusliitto.
- Malm, C. (2019). *Itsenäistyvä nuori, vahvistuva toimija*. Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/itsenaistyva_nuori_vahvistuva_toimija_web.pdf
- Manelius, M. (26.11. 2019). *Jälkihuollolla itsenäiseen elämään*. (M. Tasala, haastattelija) Talentia.

- Myllyniemi, S. & Berg, P. (2013). *Nuoria liikkeellä! Nuorten Vapaa-ajantutkimus 2013*. Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, S. & Pekkarinen, E. (toim.)(2017). *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Näykki, R. (2020). *Jälkihuollosta itsenäiseen elämään*. Tampereen Yliopisto.
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Pulkio, S. (2016). Prosessit jälkihuollon tukena. Teoksessa S. Pulkio & T. Hipp, *Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihoitotyöhön* (ss.70–86). Lastensuojelun keskusliitto.
- Pulkio, S. & Hoikkala, S. (2016). Jälkihoito kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa S. Pulkio & T. Hipp, *Mikä jälki jää?* (ss. 6–28). Lastensuojelun keskusliitto.
- Räty, T. (2019). *Lastensuojelulaki*. Edita.
- Saarainen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV*. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus>
- Saarainen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *Teemahaastattelu*. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Saarainen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (n.d.). *Hyvä tutkimuskäytäntö*. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html
- SOAMK. (2021). Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>
- Socca. (2019). *Lastensuojelun VIP-nuorten tutkimusperustaisen palvelupolun luominen*. http://www.socca.fi/kehittaminen/lapset_ja_perheet/lapemuutosohjelman_jatko/osaamis-ja_tukikeskus_ot/vip-nuorten_palvelupolku
- STM. (2013). *Toimiva lastensuojelu. Selvitystyöryhmän loppuraportti*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3611-9>
- STM. (2019). *Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4084-0>
- THL. (2020). *Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihoito ja nuosten aikuisten sosiaalityön mallinnus*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-552-0>
- THL. (n.d.-a). *Sijaishuollon päättyminen*. Lastensuojelun käsikirja: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-paattyminen>

THL. (n.d.-b). *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/tavoitteet/sosiaalisesti-kestava-kehitys>

THL. (n.d.-c). *Jälkihuolto*. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Valtiontalouden tarkastusvirasto. (2012). *Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 6/2012. Tuloksellisuustarkastuskertomus Lastensuojelu*. Valtiontalouden tarkastusvirasto.

Liite 1: Aineistonhallintasuunnitelma

LIITE
AINEISTONHALLINTASUUNNITELMA

Opinnäytetyön nimi: Itsenäistymistä tukeva jälkihuolto
Opinnäytetyön tekijä(t): Kaisa Vaittinen

1 AINEISTON HANKINNAN MENETELMÄT JA AINEISTON MUOTO

Opinnäytetyössä haastateltiin kuutta henkilöä parihaastattelun keinoin. Haastateltavat olivat lastensuojelua tuottavan pienryhmäkodin ohjaajia. Haastattelu tapahtui parihaastatteluna puolistrukturoidun lomakkeen avulla tilaajana toimineen sijaishuoltoyksikön tiloissa. Haastattelun tuloksena syntyi kolmen ryhmän, yht kuusi sivua käsin kirjoitettua A4 kokoista sivua. Opinnäytetyön haastattelussa ei kerätty eikä aineistossa esiintynyt henkilötietoja.

Sijaishuoltoyksikköä ylläpitävältä yhdistykseltä haettu tutkimuslupa ennen tutkimusaineiston keräämisen aloittamista. Lisäksi jokaiselta haastateltavalta pyydettiin suostumus haastatteluun.

2 AINEISTOJEN SÄILYTYS OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKANA

Kaikki haastattelemalla saatu materiaali tallennettiin kuvana salasanan taakse opinnäytetyön tekijän tietokoneelle sekä varmuuskopioitiin OneDrive-pilvipalveluun (Hamk 365 ympäristö). Kerättävä aineisto ei ollut sisällöltään arkaluontoista.

3 AINEISTOJEN KÄSITTELY OPINNÄYTETYÖN VALMISTUTTUA

Opinnäytetyössä kerättyä aineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä ja tutkimuksessa. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen aineisto tuhoetaan 1 vuoden kuluttua opinnäytetyön hyväksymispäivästä. Tähän asti aineistoa säilytetään tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen ja niin, että aineisto on vain tutkijan/opiskelijan saavutettavissa. Opinnäytetyön tekijä omistaa opinnäytetyöhön tuotetun aineiston ja tulokset, opinnäytetyön tilaajalla on oikeus käyttää tutkimuksen tuloksia yksikössä tehtävän jälkihuoltotyön kehittämiseksi.

Liite 2: Haastattelulomake**TIETOA TUTKIMUKSESTA SEKÄ SUOSTUMUS OSALLISTUMISESTA**

Tämä jälkihuollon kehittämisen tueksi laadittu pari-/ryhmähaastattelu on suunnattu XXXXXX.n työntekijöille, lastensuojelun ammattilaisille. Tehtävän tarkoituksena on kerätä tietoa jälkihuollon tuen tarpeista ammattilaisten näkökulmasta. Haastattelun tuottamaa aineistoa käytetään opinnäytetyön tutkimuksen aineistona ja nuorille suunnatun jälkihuolto-oppaan kehittämisen perustana.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimuksessa ei kerätä eikä tallenneta henkilötietoja. Kaikkia vastauksia käsitellään kunnioituksella ja luottamuksellisesti.

Kiitos että osallistut tutkimukseen!

Kaisa Vaittinen
Sosionomiopiskelija
HAMK

SUOSTUMUS TUTKIMUSTYÖHÖN OSALLISTUMISESTA

Olen saanut riittävästi tietoa opinnäytetyöstä ja siihen liittyvästä aineiston keruusta. Olen selvillä, että tuottamaani aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja ainoastaan tässä opinnäytetyössä. Opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Tällä lomakella todenna suostumukseni opinnäytetyön tutkimukseen osallistumisesta.

ALLEKIRJOITUS

NIMENSELVENNYS

AIKA JA PAIKKA

Haastattelu

Keskustele työparisi kanssa ja täyttäkää haastattelu yhdessä.

Asiantuntijan näkemys nuoren tuentarpeista. Millaista tukea itsenäistynvä nuori tarvitsee itsenäistymisen tueksi?

1. Keskustelkaa asiantuntijaparin kanssa ja kirjoittakaa **pinkille** lapuille itsenäistynvän nuoren tuentarpeita? Lapuille kirjoitetut tuentarpeet voivat olla käsitteeltään laajoja tai hyvin yksityiskohtaisia. Yksi tuentarve /lappu.
2. Keskustelkaa asiantuntijaparin kanssa ja kirjoittakaa **vihreille** lapuille tuen tarpeeseen tarvittava tukimuoto/muodot joita jälkihuollossa voidaan toteuttaa? Yksi tukimuoto/lappu.
3. Pohtikaa asiantuntijaparin kanssa ja kirjoittakaa **keltaisille** lapuille, kuinka tuentarpeeseen annettu tukimuoto tukee itsenäistymistä?
4. Tuleeko teillä mieleen vielä jotakin liittyen jälkihuoltoon ja itsenäistynvän nuoren tuentarpeisiin?

Toteutustapa vapaa! Voitte käyttää haastattelussa tarvitsemanne määrän paperia, sekä koota tehtävän haluamallanne tavalla, esimerkiksi taulukoimalla, piirtämällä tai tekemällä mind mapin. Toivon kuitenkin, että käytätte haastattelussa annettuja värikoodeja.

Esim. 1

Tuen tarve	Tukimuoto	Miten tukee itsenäistymistä?
<i>Raha-asiat</i>	<i>Avoim keskustelu</i>	<i>Poistaa rahasta puhumisen vaikeutta.</i>
	<i>Budjetointi</i>	<i>Auttaa konkreettisesti hahmottamaan oman talouden tilaa ja rahojen riittävyyttä. Budjetoinnissa huomaa myös yllättävät rahareiät ja paikat, joissa kuluja voidaan karsia.</i>

HAMK

HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Esim. 2

